

Notat: Konsekvenser av endringer i Merkur-programmets seleksjonskriterier

Dato: 15. mars 2022

Forfattere: Oddbjørn M. Grønvik, Sebastian Winther-Larsen og Leo A Grünfeld,

Innledning

I dette notatet beregner vi konsekvenser av endringer i Merkur-programmets seleksjonskriterier. Utgangspunktet for vurderingene er anbefalingene i Menon-publikasjon 131 (2021) Gjennomgang av Merkur-programmet (heretter *Merkur-gjennomgangen*). Vurderingene er utført på oppdrag for Distriktssenteret.

Vi er konkret bedt om å drøfte konsekvensene av følgende endringer:

- oppheve krav til helårlig drift
- oppheve husholdningskravet
- endre avstandskrav til kjøretid
- endre krav fra omsetning til verdiskaping
- oppheve krav om fullverdig dagligvarebutikk

I notatets første punkt beskriver vi konsekvensene for deltakelse i Merkurs kompetanseprogram. I notatets andre punkt beskriver vi konsekvensene for tilgang på de ulike tilskuddsordningene i Merkur. I punkt tre drøfter vi konsekvensene for Merkur bok.

Om datasettet og avstandsberegninger

Beregningene i dette notatet bygger i stor grad på geografisk posisjonsdata. Merkur-kriteriene, både i gjeldende og foreslått ny form, avhenger av avstand mellom butikker. Vi har derfor benyttet oss av Geodatas register over dagligvarebutikker per 03.03.2022, som inneholder oppdatert posisjonsdata om alle registrerte dagligvarebutikker i Norge. Dette datasettet omfatter om lag 3800 dagligvarebutikker. Disse dataene er supplert med informasjon fra Butikkregisteret til Merkur-programmet hva gjelder status som Merkur- og/eller distriktsbutikk. Informasjon om hvilke butikker som er lokalisert på øy er kartlagt dels ved bruk av tilskuddsdataen til Merkur, og dels ved en manuell kartlegging foretatt av Menon. I tillegg er enkelte butikker i Butikkregisteret som ikke finnes i Geodatas oversikt tilføyd datasettet. Dette handler i stor grad om Merkur-butikker som er registrert med NACE-kode som kiosk.

For hver butikk er det ved hjelp av Google Maps' API for reisetid beregnet henholdsvis kjørelengde og kjøretid (medregnet tid til ferje) til nærmeste butikk innenfor en radius på 20 km. Dette gir en beregnet minste avstand/reisetid til nærmeste butikk for hver butikk i datasettet. For å forenkle beregningene er butikker registrert i Oslo ikke beregnet avstandskriterier for, ettersom disse ikke vil kunne forventes å tilfredsstille noen av de relevante reisetidskriteriene, hverken med eller uten de anbefalte endringene i Merkur-programmet.

For en mer utdypende forklaring av beregningene viser vi til notatets vedlegg.

1. Endringer i kompetanseprogrammets kriterier

I dette punktet anslår vi konsekvensene av å justere vilkårene for deltakelse i kompetanseprogrammet.

1.1. Endring av kriterier

I dette delpunktet beregner vi konsekvensene av å endre kriteriene for deltakelse i Merkur-programmet. I disse beregningene har vi valgt å behandle bensinstasjoner særskilt, spesielt fordi det er komplisert å slå fast om den enkelte bensinstasjon har og/eller ønsker å utvide virksomheten til at deltakelse i Merkur-programmet kan være av interesse.

For ordens skyld gjengir vi innledningsvis kravene som gjelder for å delta i kompetanseprogrammet. De gjeldende kriteriene for at en butikk skal kunne delta i Merkurs kompetanseprogram er:

1. *Butikken må vere einaste daglegvarebutikk i ei bygd eller i eit avgrensa geografisk område.*
2. *Butikken må ligge i god avstand frå større byar.*
3. *Butikken må vere ein fullverdig daglegvarebutikk.*

I tillegg bør butikken oppfylle minst ett av fire tilleggskrav:

- *Ha ein nærmarknad på under 200 husstandar.*
- *Vere lokalisert på ein stad utan fast vegsamband eller lang avstand, normalt 10 km, til næraste alternative innkjøpsstad.*
- *Ha lokalisering i samsvar med kommunens ønskje om å oppretthalde eller tilrettelegge for eit framtidig godt utbygd tilbod av daglegvarer og andre servicetenester.*
- *Vere valt etter spesiell vurdering som er godkjent av Merkur-konsulent og Distriktssenteret.*

I Merkur-gjennomgangen ble det anbefalt å erstatte alle disse kravene med et reisetidskriterie til nærmeste butikk som eneste begrensning, for å vide ut muligheten for å delta i programmet.

Tabell 1 gjengir en oversikt over våre beregninger av antallet butikker som vil være omfattet gitt ulike kriterier. Tabellens første rad angir antallet butikker som vil omfattes dersom man kun opererer med et avstandskriterie. Antallet butikker som blir med varierer avhengig av hvilket kriterie man benytter¹. Gjennomgående er flest butikker omfattet med et liberalt kjøretidskriterie på minimum 5 minutter til neste butikk. Det er noen flere butikker som er omfattet med et kjøretidskriterie på minimum 10 minutter sammenlignet med et avstandskriterie på minimum 10 km. Med et strengt kjøretidskriterie på 15 minutter, ser vi at forholdsvis mange butikker begynner å falle ut som aktuelle for Merkur-programmet.

¹ Butikker på øyer regnes for å være omfattet av alle fire avstandskriterier.

Tabell 1: Antall butikker som vil være omfattet av ulike kriterier.

Tilleggskriterier	Avstandskriterie			
	avstand 10 km	kjøretid 5 min	kjøretid 10 min	kjøretid 15 min
1: kun avstandskriterie	490	889	557	327
2: er Merkur-butikk i dag	332	486	370	242
3: er ikke Merkur-butikk i dag	158	403	187	85
4: øvre anslag på butikker uten helårlig drift	41	100	50	28
5: nedre anslag på konsekvens av å endre avstandskriteriet men å ha et krav om helårlig drift	449	789	507	299

Med et avstandskriterie på 10 km, finner vi at 490 dagligvarebutikker faller innenfor programmet. Et relativt liberalt kjøretidskriterie på 5 minutter er det nær 900 butikker som tilfredsstiller. Et kjøretidskriterie på 557 minutter åpner for 557 butikker, mens et relativt strengt kjøretidskriterie på 15 minutter innebærer at 327 butikker faller innenfor.

Rad 2 og 3 viser antall av butikkene som tilfredsstiller kjøretidskriteriet i rad 1 betinget på om de i dag er henholdsvis Merkur-butikk eller ikke. Det er verdt å merke seg at det er en forholdsvis høy andel av dagens om lag 575 Merkur-butikker som ikke tilfredsstiller et avstandskriterie på 10 km. Faktisk ser over 40 prosent av dagens Merkur-butikker ikke ut til å tilfredsstille dette kriteriet. Det kan være sammensatte forklaringer på dette muligens litt overraskende funnet. En mulig forklaring er at en stor andel av butikkene befinner seg innenfor 5-10 km avstand til nærmeste butikk, og at det over tid er utøvd betydelig grad av skjønn for å slippe inn mange butikker som ikke tilfredsstiller det strengere kravet på 10 km avstand. Ettersom avstandskriteriet er formulert som et bør- og ikke må-kriterie for tilgang på kompetanseprogrammet og Merkur-status, er dette en naturlig forklaring. En annen forklaring er feil kartlagt eller endret kjøreavstand sammenlignet med da Merkur-status ble tildelt. En tredje mulig feilkilde er at det senere, etter at den enkelte butikk er gitt status som Merkur-butikk, har kommet opp nye butikker som gjør at butikken ikke lenger tilfredsstiller avstandskriteriet, men at Merkur-statusen er opprettholdt fordi det ikke er foretatt en ny avstandsvurdering. En fjerde forklaring er en mulig feilkilde ved at enkelte butikker som befinner seg på øyer og som definisjonsmessig anses å tilfredsstille avstandskriteriet ikke er kartlagt. Denne siste feilkilden vil likevel ikke kunne være stor nok til å forklare hele avviket, og det er grunn til å tro at en forholdsvis stor andel av Merkur-butikkene ikke oppfyller et avstandskriterie på 10 km.

Rad 4 gir et øvre anslag på butikker uten helårlig drift som vil kunne ta del i kompetanseprogrammet om dette kravet oppheves. Rad 5 gjengir et anslag på å butikker antallet butikker som er omfattet om man opererer med et avstandskriterie, men har et krav om helårlig drift.

Under følger en drøfting av endringene i de ulike kriteriene enkeltvis. Forslaget om å oppheve krav om fullverdig dagligvaretilbud behandles særskilt i notatets punkt 1.2.

1.1.1. Helårlig drift

Når det gjelder krav til helårlig drift, er det ut fra tilgjengelig statistikk vanskelig å avdekke om en butikk har dette eller ikke. Det er ikke mulig å ut fra den tilgjengelige registerdataen å slå fast om en butikk som i dag ikke er

Merkur-butikk er det av valg og/eller fordi den ikke har hatt helårig drift. Vi kan med andre ord ikke skille de som er utelukket fra Merkur-programmet fordi de ikke har helårig drift, og de som har valgt seg bort fra programmet av andre årsaker.

For å anslå betydningen av å justere dette kravet isolert, viser vi først alle butikker som ikke er registrert som Merkur-butikk i dag, men som ellers tilfredsstillere kriteriene til å delta (registrert dagligvarebutikk med over 10 km avstand til nærmeste butikk) kan tenkes å falle innenfor denne kategorien. Dette anslaget kan bli litt upresist i fall det er butikker som tilfredsstillere alle kriteriene og som har valgt å ikke melde seg inn i Merkur, men det er vanskelig å si hvilken av disse to som er tilfellet. Rad 3 i tabellen angir hvem disse butikkene er. Den antyder at det kan være snakk om inntil i størrelsesorden 150-200 butikker totalt, avhengig av om man vurderer etter et avstandskrav på 10 km eller et kjøretidskriterie på 10 minutter.

Det er imidlertid naturlig å også tenke at disse sesongbutikkene typisk vil ha lavere omsetning enn dagligvarebutikker generelt. Et anslag på dette kan derfor være at butikker som tilfredsstillere de ulike avstandskriteriene, har en omsetning under 15 millioner kroner og ikke er Merkur-butikk i dag. Dette anslaget er gjengitt i tabellens rad 6, og antyder at det kan være snakk om inntil **40-50 butikker** uten helårig drift som nå potensielt vil kvalifisere til å delta i kompetanseprogrammet.

Betydningen av å kun endre avstandskravet til et reisetidskrav, men å holde øvrige krav fast, finner vi altså ved å ta differansen mellom tabellens rad 1 og rad 6. Dette blir et nedre anslag, ettersom anslaget i rad 6 er et øvre anslag og trolig omfatter enkelte butikker som allerede har helårig drift. Et anslag på dette er gjengitt i tabellens rad 7, og antyder at det kan være snakk om **i størrelsesorden 500 butikker** med et kjøretidskrav på 10 minutter.

1.1.2. Husholdningskravet

Det er ikke foretatt en tallfesting av betydningen av å justere på **husholdningskravet**. Dette skyldes at vi vurderer kvaliteten på det tilgjengelige tallmaterialet som så svakt at vi ikke har grunnlag for å vurdere betydningen av dette. Som påpekt i Merkur-gjennomgangen er samsvaret mellom tallene på antall husholdninger i Butikkregisteret som er samlet inn manuelt og ofte rapportert av den enkelte butikk, og tall basert på en analytisk kartlegging fra selskapet Iper, relativt svak. Før en slik utregningsøvelse skulle gitt relevante innsikter basert på faktiske tall, ville det vært nødvendig med en mer omfattende og systematisk kartlegging av antall husholdninger tilknyttet den enkelte butikk, og dette har falt utenfor rammen av dette prosjektet. Det klare inntrykket vårt fra arbeidet med Merkur-gjennomgangen er imidlertid at husholdningskravet i liten grad opptre som den viktige sperren, og at kombinasjonen av avstands- og omsetningskravene er viktigere for å regulere deltakelsen i programmet/tilgang på relevante støtteordninger.

1.2. Kravet om fullverdig dagligvaretilbud - bensinstasjoner og kiosker til kompetanseprogrammet

I dette punktet drøfter vi betydningen av å fire på kravet om at butikker skal ha et fullverdig dagligvaretilbud. I praksis er dette først og fremst et spørsmål om bensinstasjoner og kiosker som skulle ønske det skal få anledning til å delta i kompetanseprogrammet, gitt at de tilfredsstillere eventuelle andre relevante krav.

Vi skal også vurdere den isolerte betydningen av å gå fra et avstandskriterie til et reisetidskriterie for kompetanseprogrammet, samtidig som øvrige vilkår for deltakelse i kompetanseprogrammet holdes uendret.

Når det gjelder kravet om fullverdig dagligvaretilbud, er dette noe som i praksis vil være avgrenset til å gjelde bensinstasjoner og kiosker. Slik Merkur-programmet har praktisert dette kravet hittil, har alle butikker registrert som dagligvarehandler (dvs. med rett NACE-kode) vært ansett til å tilfredsstillere dette kriteriet. I tillegg har i noen tilfeller butikker med annen NACE-kode blitt tatt inn som Merkur-butikker. Å holde øvrige kriterier uendret (som i dag) men å justere på dette kriteriet, handler altså i realiteten om man velger å slippe inn bensinstasjoner og kiosker i programmet eller ikke.

Merkur-gjennomgangen er ikke presis i omtalen av hvordan avstandskriteriet skal praktiseres når det gjelder bensinstasjoner og kiosker. Man kan på den ene siden se for seg at de skal betraktes som dagligvarehandler, fordi de gitt anbefalingen i Merkur-gjennomgangen gis mulighet til å delta i kompetanseprogrammet. Vi mener imidlertid dette blir lite hensiktsmessig, spesielt fordi det er vanskelig å slå fast hvilke bensinstasjoner som i realiteten representerer et alternativ i dagligvareforsyningen til lokalsamfunn som har en Merkur-butikk. Selv om kompetanseprogrammet åpnes opp for de som ønsker, er det grunn til å tro at programmets butikkfaglige profil først og fremst vil være interessant for kiosker og bensinstasjoner med interesse av å utvide dagligvaretilbudet. Å regne alle bensinstasjoner som (potensielle) dagligvarehandler, vil da i praksis fjerne en svært stor andel av Merkur-butikkene, ettersom mange av disse vil ligge i nærheten av en bensinstasjon som kan, men typisk ikke vil være, en konkurrerende tilbyder av dagligvarer. Vi illustrerer dette poenget i tabellen under, som viser hvor stor andel av butikkene som tilfredsstiller de ulike avstandskriteriene som har en bensinstasjon lokalisert innenfor henholdsvis 5 og 10 km av seg i radius (himmelretning, ikke kjørevei).

Tabell 2: Andel dagligvarehandler med bensinstasjoner i nærheten

	Avstands-kriterie 10 km	Kjøretids-kriterie 5 min	Kjøretids- kriterie 10 min	Kjøretids-kriterie 15 min
andel dagligvarehandler med bensinstasjon innenfor 5 km radius	10 %	21 %	11 %	8 %
andel dagligvarehandler med bensinstasjon innenfor 10 km radius	25 %	41 %	27 %	18 %

En alternativ tilnærming til å regne avstandskriterier for bensinstasjonene og kioskene, er å si at alle disse som befinner seg i en tilstrekkelig perifer kommune kan få delta i programmet. Dette kan eksempelvis operasjonaliseres til et krav om at kiosken/bensinstasjonen må befinne seg i en kommune med sentralitetsindeks 4, eventuelt 5, eller høyere. I tabellen under redegjør vi for hvor mange bensinstasjoner som er lokalisert innenfor kommuner med sentralitetsindeks 4, 5 + 6 samt kun 5 + 6. Tallene er satt i sammenheng med antallet dagligvarebutikker som vil være omfattet av de ulike avstandskriteriene som er drøftet for å si noe om det relative omfanget av bensinstasjoner til dagligvarebutikker.

Tabell 3: Antall bensinstasjoner innenfor kommuner med gitte sentralitetsverdier

	avstand 10 km	kjøretid 5 min	kjøretid 10 min	kjøretid 15 min
dagligvarer	490	889	557	327
bensinstasjoner med sentralitetskriterie 4,5,6	381	381	381	381
bensinstasjoner med sentralitetskriterie 5,6	177	177	177	177

Disse kriteriene innebærer at inntil 180 - 380 bensinstasjoner vil kunne delta i kompetanseprogrammet til Merkur. Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på at det antallet stasjoner som faktisk vil være interessert i å delta i programmet trolig er betydelig lavere.

2. Endringer i tilskuddsordningenes seleksjonskriterier

Det gjelder ikke særskilt krav til omsetning eller verdiskaping for deltakelse i Merkurs kompetanseprogram. Det gjelder imidlertid slike begrensninger for støtteordningene. I dette punktet synliggjør vi konsekvensene av anbefalingene i Merkur-gjennomgangen for antallet butikker som kan omfattes av de ulike tilskuddsordningene i Merkur.

Før den nærmere redegjørelsen for den enkelte støtteordningen, gjengir vi litt nøkkelinformasjon om antallet butikker som vil være omfattet av ulike kriterier, se tabell 4:

Tabell 4: Antall butikker som vil være omfattet av ulike kriterier.

Tilleggskriterier	Avstandskriterie			
	avstand 10 km	kjøretid 5 min	kjøretid 10 min	kjøretid 15 min
1: kun avstandskriterie	490	889	557	327
2: under 13 mill. omsetning	290	458	328	213
3: under 8 mill. omsetning	178	263	198	141
4: under 3 mill. VS	321	535	369	237
5: under 2,5 mill. VS	294	483	338	224
6: under 2 mill. VS	247	391	287	188
7: under 1,5 mill. VS	173	264	195	138
8: under 1 mill. VS	92	145	100	81

Rad 1 gjengir det totale antallet butikker som vil tilfredsstille de ulike avstandskravene gitt at man ikke opererer med andre krav, tilsvarer rad 1 i tabell 1 og fungerer som et øvre referansepunkt for å se hvor begrensende ulike vilkår vil virke. Rad 2 og 3 gjengir butikker som vil være omfattet av avstandskriteriene samt to ulike omsetningskrav. Rad 4-8 gjengir beregninger av antall butikker som vil tilfredsstille ulike verdiskapingskrav.

Når det gjelder bensinstasjoner og kiosker vil disse i utgangspunktet ikke være foreslått å være omfattet av tilskuddsordningene, med mindre de oppretter et fullverdig dagligvaretilbud. Det er ikke mulig å slå fast om, hvor mange og hvilke andre dagligvareutsalg som vil være interessert i å breie ut tilbudet sitt i tilstrekkelig grad til at de vil anses for å kvalifisere til tilskuddsordningene. Å vite hvilke dette kan gjelde vil være viktig for beregningene, fordi avstandskriteriet vil slå inn og kan påvirke både utsalget som ønsker tilskudd sin mulighet til å søke. Det er imidlertid grunn til å tro at det er en relativt lav andel av de fleste bensinstasjoner og kiosker som vil forfølge denne muligheten; det er nærliggende å anta at de fleste av disse vil være interessert i å holde fokus på sin kjernevirksomhet. Vi holder derfor spørsmålet om og eventuelt hvor mange ekstra bensinstasjoner og kiosker som vil kunne omfattes av støtteordningene gitt de anbefalte endringene utenfor beregningene i dette punktet. Tabell 3 viser antallet bensinstasjoner som er lokalisert i mer perifere kommuner og tegner med det et øvre anslag på hvor mange som kan være omfattet. Vi presiserer imidlertid igjen at det faktiske antallet som kan være interessert trolig vil være vesentlig lavere enn dette anslaget.

Under følger en drøfting av konsekvensene av endringer i seleksjonskriteriene for de fire tilskuddsordningene som er relevante for Merkurs dagligvarebutikker.

Investeringsstøtten

Tabell 5 gjengir de relevante kriteriene for investeringsstøtten i dag, og forslagene i Merkur-gjennomgangen langs hver dimensjon.

Tabell 5: Kriterier for investeringsstøtten

kriterier i dag	Forslag i Merkur-gjennomgangen
nærmarked under 200 husholdninger	oppheves
10 km avstand (eller 5-10)	kjøretid, indikert i størrelsesorden 10 min til nærmeste butikk
helårig drift	oppheves
13 millioner årsomsetning	verdiskapingskrav, indikert i størrelsesorden 2 mill. kroner
butikker med 8 millioner omsetning kan få høyere tilskuddsandel	ikke spesifisert

I tabell 6 under gjengir vi anslag på antall butikker som vil falle under investeringsstøtten basert på ulike forutsetninger. Vi legger til grunn et reisetidskriterie på 10 minutter, fordi dette ligger tett opp mot gjeldende avstandskrav på 10 km. Vi viser tre forskjellige verdiskapingsstørrelser, henholdsvis 2, 1,5 og 1 million kroner. Alle tallene er hentet fra tabell 1, og anslag gitt justerte forutsetninger kan gjenfinnes i tabell 4.

Tabell 6: Beregning av antall butikker som kvalifiserer til investeringsstøtte

Tilskuddskriterier	antall butikker
dagens kriterier (10 km, 13 mill. omsetning)	290
dagens kriterier (10 km, 8 mill. omsetning)	178
10 minutter kjøretid, 2 mill. VS	287
10 minutter kjøretid, 1,5 mill. VS	195
10 minutter kjøretid, 1 mill. VS	100

Gitt dagens kriterier finner vi at det er i underkant av 300 butikker som kvalifiserer til å søke investeringstilskudd. Omtrent 180 butikker tilfredsstiller den strengere 8-millioner terskelen på omsetning, som åpner for en høyere finansieringsandel.

Gitt et 10 minutters kjøretidskrav, vil en verdiskapingsstørrelse på 2 millioner kroner åpne for at omtrent like mange butikker vil være omfattet som under dagens hovedkriterier. Om man fortsatt skal operere med en høyere støtteandel for mindre butikker, antyder beregningene at terskelen bør ligge et sted mellom 1-1,5 millioner i verdiskaping om man skal nå det samme antallet butikker som i dag.

Servicestøtten

Servicestøtten sikter seg mot særlig små og perifere distriktsbutikker. Den har strengere kriterier enn investeringsstøtten. Viktigst er et avstandskriterie på 20 km. Videre må omsetning ligge under 4 millioner kroner. Gitt at man ønsker å opprettholde dette fokuset for ordningen, er det relevant å vurdere litt strengere kjøretids- og verdiskapingskriterier for tilgang på denne støtteordningen.

Fordi servicestøtten (og utviklingsstøtten) retter seg mot mindre butikker med bl.a. et annet avstandskriterie enn det vi har benyttet i tabell 1-6, gjengir vi først en ny fordeling av butikkene som er mer relevante for servicestøtten (og utviklingsstøtten) i tabell 7:

Tabell 7: Oversikt over butikker omfattet av ulike seleksjonskriterier

tilleggskriterie	avstandskriterie		
	avstandskriterie 20 km	kjøretidskriterie 20 min	kjøretidskriterie 30 min
1: kun avstandskriterie	215	278	200
2: avstandskriteriet og er M	159	193	141
3: avstandskriteriet og ikke M	56	85	59
4: under 8 mill omsetning	100	119	94
5: under 4 mill omsetning	47	59	47
6: under 1,5 mill VS	90	117	79
7: under 1 mill VS	51	67	45
8: under 0,75 mill VS	33	41	24

Et kjøretidskriterie på mellom noe lavere enn 30 minutter ser ut til å korrespondere med antallet butikker som vil være omfattet av avstandskriteriet på 20 km.

Tabell 8 viser anslag på butikker som kan være omfattet av servicestøtten basert på ulike forutsetninger:

Tabell 8: Beregning av antall butikker som kvalifiserer til servicestøtte

Tilskuddskriterier	antall butikker
dagens kriterier	47
20 minutter kjøretid, 1,5 mill. VS	117
20 minutter kjøretid, 1 mill. VS	67
20 minutter kjøretid, 0,75 mill. VS	41
30 minutter kjøretid, 1,5 mill. VS	79
30 minutter kjøretid, 1 mill. VS	45
30 minutter kjøretid, 0,75 mill. VS	24

Gitt dagens kriterier finner vi at det er om lag 50 butikker som kan være omfattet av servicestøtten. Blant forutsetningene vi har lagt inn i tabellen, er det et 30 minutters kjøretidskriterie med en verdiskapingssterskel på 1 millioner kroner som best korresponderer med dagens omfang av ordningen.

Utviklingsstøtten

Utviklingsstøtten har blitt en mindre viktig komponent i Merkur etter at servicestøtten ble innført, men det tildeles fortsatt noe utviklingsstøtte. I likhet med servicestøtten gjelder noe strengere kriterier for denne støtteordningen. Avstandskravet er 20 km, mens omsetningskravet er mellom 4-8 millioner kroner.

Tabell 9 viser anslag på butikker som kan være omfattet av utviklingsstøtten basert på ulike forutsetninger:

Tabell 9: Beregning av antall butikker som kvalifiserer til utviklingsstøtte

antall butikker	
dagens kriterier	53
20 minutter kjøretid, 1-1,5 mill. VS	49
20 minutter kjøretid, 0,75-1 mill. VS	27
30 minutter kjøretid, 1-1,5 mill. VS	33
30 minutter kjøretid, 0,75-1 mill. VS	22

Gitt dagens kriterier finner vi at det er om lag 50 butikker som kan være omfattet av utviklingsstøtten. Blant forutsetningene vi har lagt inn i tabellen, er det et 20 minutters kjøretidskriterie med en verdiskapingssterskel på mellom 1-1,5 millioner kroner som best korresponderer med dagens omfang av ordningen.

Drivstoffstøtten

I Merkur-gjennomgangen er drivstoffstøtten foreslått utfaset over tid, uten endringer i seleksjonskriteriene som sådan. Det er derfor ikke gjort særskilte beregninger for denne støtteordningen.

3. Merkur bok

Det er i dag 69 butikker som deltar i kompetanseprogrammet Merkur bok.

Kriteriene for deltakelse er at bokhandelen skal være eneste bokhandel i småby eller et tettsted. Det er ikke nærmere redegjort for hva som definerer en småby eller et tettsted.

Basert på registrerte avdelinger i Brønnøysundregistrene finner vi 475 bokhandler i Norge som har en omsetning på over 500.000 kr. Vi tar utgangspunkt i disse.

I rapporten har vi anbefalt at det settes et mer åpent kriterie for deltakelse i Merkur bok på maksimum 15.000 innbyggere i tettstedet. Vi har i tillegg sett på hva som skjer dersom grensen flyttes ned til 10.000 innbyggere. Dette er rapportert i tabell 10 under.

Tabell 10: Konsekvenser for Merkur bok

Størrelse på tettsted	Alle	der	der
		kommunen har mindre enn 15000 innbyggere	kommunen har mindre enn 10000 innbyggere
Under 10.000	152	110	67
Under 15.000	175	112	67
Over 15000	300	0	0
Total	475		

Dersom man benytter 10.000 innbyggere som kriterium vil 152 bokhandler være kvalifisert til deltakelse. Dersom man øker grensen til 15.000 innbyggere, øker antallet kvalifiserte bokhandler til 175. Sett i lys av dagens deltakelse vil disse kriteriene høyst sannsynlig øke antall interesserte markant.

Et sentralt spørsmål knyttet til økning i antall deltakere er hvor mange som også vil være berettiget til å søke om tilskuddet. Når grensen går ved 7 millioner i omsetning, vil 73 bokhandlere være kvalifisert dersom kriteriet går ved 10.000 innbyggere. Økes grensen til 15.000 så vil 81 bokhandlere være kvalifisert for støtte.

Vedlegg: Om datasettet og beregningene

Om datasettet og avstandsberegninger

Beregningene i dette notatet bygger i stor grad på geografisk posisjonsdata. Merkur-kriteriene, både i gjeldende og foreslått ny form, avhenger av avstand mellom butikker. Vi har derfor benyttet oss av Geodatas register over dagligvarebutikker per 03.03.2022, som inneholder oppdatert posisjonsdata om alle registrerte dagligvarebutikker i Norge. Dette datasettet omfatter om lag 3800 dagligvarebutikker. Denne dataen er supplert med informasjon fra Butikkregisteret til Merkur-programmet hva gjelder status som Merkur- og/eller distriktsbutikk. Dette innebærer I tillegg er enkelte butikker i Butikkregisteret som ikke finnes i Geodatas oversikt tilføyd datasettet. Fordi flere Merkur-butikker er registrert med NACE-kode som kiosk, er de ikke tatt inn i Geodatas butikkregister og er derfor lagt til av oss. Informasjon om butikken er lokalisert på øy er kartlagt dels ved bruk av tilskuddsdatabasen til Merkur, og dels ved en manuell kartlegging foretatt av Menon. Fordi informasjonen om «øy-status» ikke ligger lagret for alle butikker i noen av kildene vi baserer oss på, er en mulig feilkilde at enkelte butikker som ligger på øyer ikke har fått med denne informasjonen i beregningen.

For hver butikk er det ved hjelp av Google Maps' API for reisetid beregnet henholdsvis kjørelengde og kjøretid (medregnet tid til ferge) til nærmeste butikk innenfor en radius på 20 km. Dette gir en beregnet minste avstand/reisetid til nærmeste butikk for hver butikk i datasettet. For å forenkle beregningene er butikker registrert i Oslo beregnet avstandskriterier for, ettersom disse i svært liten grad vil kunne forventes å tilfredsstille noen av de relevante reisetidskriteriene. Per i dag er det ingen Merkur-butikker i Oslo, men to butikker i Oslo er klassifisert som distriktsbutikker. Enkelte butikker som er lokalisert på øyer vil i noen tilfeller ikke tilfredsstille avstands- og/eller reisetidskriteriene. Butikkene som i dag er registrert som Merkur-butikk og som befinner seg på en øy, er alle definert til å tilfredsstille alle typer avstandskriterier.

For bensinstasjoner har vi benyttet Menons egen oversikt over slike. Dette omfatter om lag 1000 bensinstasjoner.

Om beregning av butikker som tilfredsstillers omsetnings-/verdiskapingskrav

For beregninger knyttet til omsetning og verdiskaping, har vi basert oss på Menons regnskapsdatabase. Vi har tatt i bruk tilgjengelige tall fra regnskapsåret 2019.

For mange butikker har vi ikke fra regnskapsdata informasjon om omsetning eller verdiskaping for enkeltbutikk, fordi regnskapet for flere butikker er slått sammen til et større regionalt selskap. Dette gjelder spesielt Coop-butikkene. For disse tilfellene legger vi til grunn at forholdstallet er likt som hos de sammenlignbare butikkene hvor vi har denne informasjonen. For butikker som i dag er Merkur-butikk men hvor vi ikke har tilstrekkelig informasjon, har vi antatt at disse fordeler seg likt andelsmessig som blant Merkur-butikkene hvor vi har slik informasjon. For butikker som ikke er Merkur-butikker i dag, har vi antatt at s

Det innebærer i praksis at vi har lagt til grunn en forutsetning om at andelen butikker som tilfredsstillers det aktuelle avstandskriteriet (enten kjøreavstand eller kjøretid) og som er innenfor det aktuelle økonomiske kriteriet (enten omsetning eller verdiskaping), men som vi ikke har den relevante regnskapsinformasjonen om (henholdsvis omsetning og verdiskaping), tilsvarer andelen butikker som tilfredsstillers det aktuelle reisetidskriteriet og som vi har slik informasjon om, justert for om de i dag er en Merkur-butikk eller ikke. For

enkelte butikker har vi via butikkregisteret et oppgitt omsetningstall som bidrar til å tette noen hull, men her har vi ikke korresponderende verdiskapingstall.

For disse overordnede beregningene er dette etter vår vurdering en rimelig forutsetning, men når det gjelder innpass til kompetanseprogrammet og særlig søknad om tilskudd, bør det stilles krav om at butikkene oppgir den nødvendige informasjonen.